

ATLAS

BOGTILLÆG

ET LIV UDEN HISTORIE

Af Mirna Funk • Foto: Naama Alex Levy

Ny tysk skønlitteratur lider under manglen på selvransagelse og historisk granskning. Hovedpersonerne er sygeligt besatte af deres eget jeg, men de dykker aldrig derned i historien, hvor det gør rigtigt ondt. Den tyske forfatter Mirna Funk ønsker en ny erkendelse blandt tyske forfattere.

Jeg havde kun et par bikinitrusser på, sad på den blå liggestol – rygdelen var sat i øverste hak – og lænede mig op ad det tykke hvide håndklæde, som jeg et par dage forinden havde stjålet på Hilton Hotel efter et one-night-stand. Jeg stirrede ud mod havet og kedede mig. Jeg var arrogant og samtidig manisk melankolsk. Umoden, som man nu engang er, i sine tyvere.

Mens jeg stirrede ud mod havet, og ikke tænkte på andet end mit skrækkelige liv, et liv, der udspillede sig mellem Berlin og Tel Aviv i lejligheder, der blev betalt af freelancejobs, et liv, der i bund og grund var en aldrig afsluttet weekend med et minimum af arbejde, stillede en israeler en hvid plastikstol ved siden af min liggestol og begyndte at tale til mig på hebraisk. Han så på mine bryster imens og – af høflighed kun – af og til i mine øjne. Jeg ignorerede ham og rodede rundt i min taske efter en klud, som jeg så hurtigt som muligt ville dække mig selv til med. Så kom jeg i tanke om en sætning, som min kusine Shahar havde lært mig. En sætning, der kan skræmme enhver påtrængende mand på stranden væk. Jeg hvædede »*Lech Tizdayen!*«, skrid.

»Du er slet ikke israeler,« svarede han lakonisk. »Hvor kommer du fra?« Jeg svarede »Tyskland.« Hurtigt tilføjede jeg den, for mig, vigtigste sætning: »Men jeg har familie her i Israel!«

Israeleren rynkede brynene, fik det mest forvirrede udtryk i ansigtet, som jeg nogensinde har set, og spurgte mig: »Hvad laver nazister her i Israel?«

»De tyske jøder i Israel er jøder, ikke nazister. Jeg er jo tysk jøde.«

»Hvad er det for noget vrøvl! Tysk jøde? Som om det fandtes.«

Han rejste sig fra sin hvide plastikstol og gik. Sveden fra hans ben lå stadig på stolen og glinsede, indtil den tørrede ud under den varme middagssol. Jeg sad forvirret tilbage på min liggestol, tog så min bikinitop på og gik ud i havet for at køle mig ned.

Få uger senere, tilbage i Berlin, sendte jeg en venneanmodning til Maxim Biller på MySpace. Lige under mit profilbillede, ud for 'religiøs overbevisning', stod der: jøde. Han tog imod anmodningen med det samme og sendte mig straks derefter en besked. Vi aftalte at mødes ugen efter på Zionskirchplatz nr. 103. Det var hans stamsted. Det var i 2007, og jeg var seksogtyve år. Jeg mener at kunne huske, at jeg drak hvidvin og Maxim Espresso, men måske tager jeg fejl. Han ville vide, hvem jeg var, og hvor jeg kom fra. Jeg fortalte ham min historie, at jeg var vokset op i DDR, og at min mor var tysk og min far jøde. Dernæst sagde han: »Det er

»Hvad er det for noget vrøvl! Tysk jøde? Som om det fandtes.«

selvfølgelig svært, ifølge *Halakha* er du slet ikke jøde«

Jeg forstod intet. Virkelig intet. Jeg havde indtil da aldrig hørt om begrebet '*Halakha*'. At jeg ikke skulle være jøde på grund af min ikkejødiske mor, kom som en overraskelse for mig. Ingen havde nogensinde fortalt mig det. Hverken min far, min bestemor eller min familie i Israel, som jeg regelmæssigt besøgte. Måske var det fordi ingen i min familie var særligt religiøse, eller fordi jeg ikke råbte op om mine rødder, eller måske var det fordi det ikke interesserede nogen dengang. Men hvis jeg skal være helt ærlig, så ved jeg det ikke. >

i Af Philip Martinussen

I sommeren 2015 udkom Funks debutroman *Winternähe*. Romanen følger Lola, der vælger at rejse ud af Tyskland pga. den antisemitisme, hun oplever på arbejdspladsen og blandt venner og bekendte. Lola, der identificerer sig som jøde, tager til Tel Aviv, men heller ikke der kan hun se sig fri for at blive underkastet diverse værdidomme. Reformjøder, ortodokse jøder, Israelkritikere m.fl. prøver at kategorisere hende som enten det ene eller det andet, alt imens hun kæmper med den mentale bagage, hun har taget med sig: barndommen i DDR, forældrenes kontinuerlige fravær og bedsteforældrenes oplevelser med jødehadet under Anden Verdenskrig. Rejsen til Israel er ikke så meget en flugt, som det er et forsøg på at finde sig selv og hitte rede i sin egen og familiens historie og identitet.

I Tel Aviv møder Lola den politiske aktivist og kunstner Shlomo, der har en fortid i den israelske hær, som han vendte ryggen efter et uagtsomt drab på en palæstinensisk dreng. Som Lola er Shlomo præget af fortidens handlinger, egne såvel som andres; de individuelt partikulære samt de nationale og historiske. Ud over at bakke med familien, hendes egen identitet og den spirende kærlighed, tvinges Lola også til at skulle forholde sig til krigen mellem israelere og palæstinensere, der kører for fulde drøn i Tel Aviv. Dagligt hører hun de høje »boom«, når byens forsvarssystem, Iron Dome, skyder de raketter ned, der bliver fyret af fra Gazastriben. Det individuelle menneske kan ikke se sig bort fra verdenshistorien, både som den udformer sig lige nu, og som den tidligere har udformet sig. »Hvert enkelt menneske bløder sig egen fortid og nogle gange endda verdens fortid,« konstaterer Lola midt i al krig og forvirring.

Winternähe er først og fremmest en historie om identitet, hvor Lola, Shlomo og de troende, ikke-troende, Israelkritiske, pro-palæstinensiske individer, hun møder på sin vej, udfordrer sig selv og hinanden i identitets- og trosspørgsmål. For hvad er en tysker egentlig? Og en jøde? Kan man være jøde OG kritisk over for staten Israel? Kritisk over for Israel uden at være antisemitisk? Og hvad med familien? I hvor høj grad er man bundet af tidligere generationers overbevisninger og handlinger?

Men Mirna Funks roman er meget mere end det. Det er også en fortælling om erlndring, skyld og ansvar. Om udfordringerne ved at acceptere det skete, forårsaget af både de nærmeste og af hele nationer. Hvem, der skal bære skylden, og hvor længe de skal gøre det, er ikke nemme spørgsmål, og Funk kommer heller ikke med entydige svar. Historie er mudret, og årsag og virkning er aldrig fuldt ud åbenlyse. Kan vi lære af historien? Kun måske, mener Funk.

Med *Winternähe* vandt Mirna Funk Uwe-Johnson-Förderpreis, som gives til den bedste debutroman, der er udkommet inden for de sidste to år. Man kan forvente at se mere til romanen i den kommende tid, da filmrettighederne til den netop er blevet solgt.

Funk er et nyt navn i tysk litteratur, men hun har allerede inden debuten gjort sig bemærket. Særligt i den tyske presse, hvor hun har skrevet artikler og essays om den latente antisemitisme, som hun mener trives i bedste velgående i Tyskland. Den har været én af grundene til, at hun, ligesom sin hovedperson, har valgt at flytte til Tel Aviv.

I flere dage efter mødet havde jeg det dårligt. Det var slet ikke Maxims skyld, han forsikrede mig endda om, at det ikke var særlig vigtigt, at min mor ikke var jøde, og at det kun ville blive et problem, hvis jeg en dag ville gifte mig med en jøde i Israel.

Mødet med israeleren på stranden og med Maxim på hans stamsted havde vidtrækkende følger. Det eneste, jeg havde lyst til, var at bryde ud af min krop. Det var alt sammen ubehageligt, overhovedet ikke rart. Min krop trak sig fuldstændig sammen. Det var ikke første gang, at jeg havde haft det sådan. Men det var første gang, hvor jeg endelig forstod, hvor ønsket om at bryde ud af min krop kom fra. Det var forårsaget af min splittelse. Uafhængigt af, om jeg ifølge *Halakha* var jøde eller ej. Jeg havde tyske og jødiske rødder. Jeg var på samme tid bøddel og offer. Jeg var et oxymoron.

MIN HISTORIE

Retrospektivt vil jeg beskrive de to begivenheder som en 'bevidstgørelse af min historie'. En historie, der ikke begynder med min egen fødsel, men med fødslen af mine forældre. En historie, der ikke ender med min egen død, men med døden af mine efterkommere. Hvis den da nogensinde ender.

Siden den franske botaniker og zoolog Jean-Baptiste Lamarck, der beviste at tillærte egenskaber nedarves, har vi vidst, at fortiden aldrig er afsluttet, men at den altid er en del af vores nutid. Hvad den tyske og den jødiske del af min familie har oplevet, har brændt sig ind i min genetiske identitet. Og ved at beskæftige mig kritisk med den identitet, finder jeg ud af, hvem jeg egentlig er.

Jeg kan takke min jødiske identitet for, at det er nemt at forholde sig til min tyske identitet. Jeg tager den historiske skyld på mig. Men jeg er også uskyldig. Derigennem bliver ansvaret selvfølgelig nemmere at omfavne. På den måde er den følelse, som enhver tysker kender, ikke længere så overmægtig, undertrykkende og lammende. Desuden: denne diffuse følelse svinder også ind, fordi jeg som person italesætter den. Det bliver konkret, det bliver plastisk. I det øjeblik, jeg taler om og med denne skyld, ender diffusiteten.

UDEN HISTORIE

Uden min historie ville jeg være endt som en af disse skrivende tyske barnekvinder, jeg ser over det hele. Det er kvinder, der i en alder af toogtredive eller fireogfyre stadig fejrer, at deres historie er afsluttet, og som skriver romaner og lignende på baggrund af den afsluttedhed. Bladrer jeg igennem forskellige tidsskrifter og avisernes debat- og kultursektioner i jagten efter en litteratur, der virkelig har noget på hjerte, sidder jeg tilbage med en følelse af tomhed. Det er samme følelse af tomhed, som de tyske litteraturer føler. Ja, må føle. For de har, i modsætning til mig, ingen historie. Den personlige historie ernærer sig ikke kun af den lamarckske nedarven af egenskaber eller erfaringer, man selv har gjort sig, den ernærer sig også af en kritisk beskæftigen sig med sin egen fortid. Jeg vil altså derfor hævde, at ens egen historie også fødes ved kritisk at beskæftige sig med sin egen fortid.

Men tyskerne kender ikke sådan en kritisk beskæftigen sig med sin egen historie og person. Deres fortid begynder efter 1945. Hvad der skete inden da, er udslettet. Der bliver ikke spurgt til, hvorfor deres forældre er kolde, kyniske og ignorante. Hvorfor det store hulrum i maven ikke forsvinder, er der ingen, der forsøger at få opklaret.

Kapitalismen får skylden for tomheden og den manglende evne til at indgå vedvarende menneskelige bånd. Ikke at kapitalismen ikke har udøvet en indflydelse på livet generelt, og måden hvorpå man knytter sig til et andet menneske, men hvordan kan dialogen med det andet menneske opstå, når dialogen med én

selv er lammet? Hvordan kan tomheden forsvinde, når der ikke finder en 'selvdialog' sted?

Ny tysk skønlitteratur lider under manglen af sådan en historie. Det er derfor, at forfatterne hovedpersoner er sygeligt besatte af deres eget jeg. Jeg, jeg, jeg. Og det af én grund: fordi der ikke findes andet end deres eget jeg. Eller, det er, hvad de selv tror. Hvis de stillede sig selv de store spørgsmål, hvis de ringede til Det Tyske Forbundsarkiv og bad om at få udleveret sagsakterne for deres bedsteforældre og oldeforældre, hvis de indgik i en dialog med sig selv, og det på trods af den eventuelle smerte, det ville medføre – hvilken rig tysk skønlitteratur ville vi så ikke have? Én, der var ladet med historie. Én, der ikke beskæftigede sig så meget med den selvmedlidende berlinske hverdag, med

Jeg kan takke min jødiske identitet for, at det er nemt at forholde sig til min tyske identitet

dens chai latte, den kedelige redaktørstilling og den manglende kærlighed. En sådan litteratur ville måske endda være politisk? Den ville måske endelig have noget at sige? Eller: den ville være fyldt med indhold og ikke være så skrækelig tom, så tom som forfatterne selv.

Den aldrende pop-litterat Benjamin von Stuckrad-Barre er aktuell med en jeg-roman, der handler om hans egen kokain-afhængighed og modstanden mod at blive voksen. Den topper lige nu de tyske bestsellerlister. I romanen kommer han ind på sin opvækst i en præstefamilie. Men han småbrokker sig blot over dem, fordi de går med strikkede sweatre. Det bliver ikke mere overfladisk. Stuckrad-Barre skraber kun i den tyske virkelighed med en sløv rive. Det må være nok, tænker han. Ingen trykluftsbør. Alle jubler, fordi ingen vil se trykluftboret i aktion, den let oprevne jord er virkelighed nok. På den måde kommer den tyske identitet aldrig for tur.

For et par dage siden slog én af mine bekendte et billede op på en Facebookside. Der fulgte en tekst med: »I har altid spurgt jer selv, hvordan sådan noget kunne ske.« Anledningen var de aktuelle delstatsvalg i Tyskland, hvor det højre-populistiske parti AfD, Alternative für Deutschland, fik en markant fremgang. Jeg kommenterede hans indlæg: »Men der er jo ingen, der nogensinde har stillet sig selv det spørgsmål!« Ingen likes. Ingen reaktioner. Tyskerne – det kan jeg kun sige, fordi jeg er tysker, og fordi min oxymoronitet i dette tilfælde hjælper mig til at se sagen fra begge sider – tænker på besøgene i koncentrationslejrene i ottende klasse. De tænker på billederne af Hitler på forsiden af *Der Spiegel*, på de utallige tv-dokumentarer om Det Tredje Rige, de tænker på Goebbels, Eichmann og Himmler. Og alt det virker som det største livstæg med historien, menneskeheden nogensinde har set. Men det svarer i bund og grund til at spørre historien inde. Det er en måde at anskue historiske hændelser på, der umuliggør enhver forbindelse, og som afkobler den personlige historie.

Sådan kan en personlig historie ikke opstå. Og sådan får man heller ikke tomheden til at forsvinde.